

Jak se organizuje mezinárodní sociologie. Zpráva z Druhého sociologického fóra Mezinárodní sociologické asociace

Buenos Aires, 1.–4. srpna 2012

Mezinárodní sociologická asociace (International Sociological Association) pořádala v argentinském Buenos Aires začátkem srpna tohoto roku již druhé sociologické fórum s tématem „Sociální spravedlnost a demokratizace“. Jako obvykle šlo o relativně bohatou příležitost pro prezentaci nových výsledků, setkání s kolegy a družné plánování možné budoucí spolupráce. Nutno přiznat, že organizace a logistika celého setkání nebyla těmto neformálním, přesto klíčovým aspektům nakloněna. Ať již zmíníme chladné a deštivé počasí srpnového, tj. zimního Buenos Aires, nedostatečně vytápěnou budovu Ekonomické fakulty nebo nedostatek restaurací a kantýn, kam by bylo možné zajít na oběd během třicetiminutové přestávky ve více než dvanáctihodinovém denním programu. Zatímco tyto faktory vyvolávají otázku, jak organizovat velká setkání a nepřehlédnout ani nejmenší detail (například nedostatek toaletního papíru byl jednou z položek na programu tzv. Research Council Business Meetingu v závěru fóra), řada studentů (a nejen jich) se může pozastavit už nad tím, jak vlastně funguje tato největší mezinárodní profesní organizace, kterou sociologie má. Z pozice tajemnice jedné z výzkumných sekcí jsem měla opakovaně možnost nahlédnout pod pokličku toho, „jak je vlastně organizována mezinárodní sociologie“.

International Sociological Association (ISA) byla založena v roce 1949 pod patronátem UNESCO jako nezisková organizace za účelem reprezentace sociologů bez ohledu na jejich původ, myšlenkovou tradici, vědecké přístupy nebo ideologické postoje. V současné době sdružuje 5300 členů ze 128 zemí. Členství může být jak individuální, tak kolektivní, jako je tomu v případě členství národních sociologických asociací.

Náklady na fungování asociace jsou hrazeny z 90 % z členských příspěvků a 10 % z grantů UNESCO. Členství je vždy na čtyři roky a je rozdělené na kmenové členství v ISA a libovolný počet členství v tzv. výzkumných výborech (*research committees* – RC), pracovních skupinách (*working groups* – WG) a/nebo tematických skupinách (*thematic groups* – TG). Výše členského příspěvku je rozdělena na tři skupiny dle hrubého národního příjmu daného státu. Česká republika v současnosti spadá do nejvyšší kategorie „A“. Příspěvky v jednotlivých RC se pohybují cca od 10 USD po 50 USD. Výbory jsou rozděleny podle počtu členů (od méně než 25 po více než 250 členů) do sedmi skupin. Na velikosti členské základny RC je závislý počet sekcí (tj. prostor pro prezentace), které daná skupina získá v rámci konference, a také objem finančních prostředků, o které se může ucházet pro podporu své činnosti v rámci grantů ISA. O jejich využití si rozhodují RC samy, typicky jsou používány na vydávání oběžníků, podporu juniorských výzkumníků, cestovní granty, tzv. *networking* apod.

V současné době funguje padesát pět RC, pět TG a tři WG. Tematicky RC pokrývají široké spektrum od umění, těla, dětství, stárnutí, rodiny, prostředí, náboženství, nacionalismu až po sociální indikátory, sociální změnu nebo racionální volbu. Například tematická skupina „Vizuální sociologie“, založená v roce 2009, si klade za cíl sdružovat sociology používající vizuální metody výzkumu a/nebo sociology se zájmem o produkci, využití a diseminaci vizuálního vědění.

Pro naplnění svého cíle ISA využívá dva základní kanály – konference a publikační činnost. Všechny RC mají povinnost zúčastnit se kongresu jednou za 4 roky a uspořádat jedno setkání v období mezi světovými kongresy. Fórum je platformou, která byla ustanovena s cílem pomoci menším RC s naplněním této povinnosti. Již druhé fórum ukázalo, že se jedná o velmi vítanou pomoc, kterou v Buenos Aires vy-

užilo 46 RC a všechny tematické/pracovní skupiny. Celkem se jej zúčastnilo 3592 osob z 84 zemí, ovšem pouze 1360 (37%) z nich bylo členy ISA. Místo konání setkání se vždy vybírá s velkým předstihem. V současnosti je aktuální výzva pro podávání návrhů na organizaci ISA Fóra 2016. Jak bývá obvyklé, není vždy možné vyhovět všem. Tak i argentinské fórum bylo vystaveno kritice například co do skladby programu. Zatímco některé RC ve vyhrazeném čase umožnily prezentaci až šesti prezentujícím, jiné si stěžovaly na nedostatek prostoru, neboť jejich řečníci potřebují až hodinu na jeden příspěvek. Na několika posledních konferencích se také objevila možnost tzv. „distributed paper“, tedy náhradního příspěvku, který prošel recenzním řízením programového výboru dané sekce, je uveden v programu (což je podmíněno včasným zaplacením registrace na konferenci) a bude moci být přednesen, pokud se autor/autoři některého z hlavních příspěvků nedostaví. V každém případě může autor svůj příspěvek poskytnout zúčastněným v tištěné podobě. Je to vhodný způsob, jak zvýšit počet účastníků konference, neboť výzkumníci obvykle mohou požadovat krytí cestovních nákladů od svého zaměstnavatele či poskytovatele výzkumného grantu pouze tehdy, je-li jejich participace aktivního charakteru.

Technická a administrativní část konference zajišťuje externí dodavatel, v případě argentinského fóra byli angažováni dokonce dva. Jeden zajišťoval agendu/software/podporu ohledně přijímání abstraktů a skladby programu a druhý zajišťoval registraci. Důvodem byla nespokojenost s jednou z firem a postupné přecházení k novému partnerovi. Jako zájemce o prezentaci příspěvku jste tak musel/a projít oběma systémy. Příprava programu začíná rok a půl před plánovaným datem konference. Nejdříve jsou RC vyzvány k přípravě „výzvy pro podávání návrhů na sekce“ – tedy jakýchsi obecných témat, která budou později páteří programu. Následně

jsou od členů RC přijímány tyto návrhy se stručnými abstrakty. Z nich programový výbor ve složení předsedy a několika členů vybere takový počet, který odpovídá garantovanému prostoru v programu v závislosti na velikosti RC. Například RC 11 Sociologie stárnutí měla v roce posledního kongresu necelých 150 členů, a dostala proto k dispozici 16 sekcí, hledalo se tedy 16 témat. Tato jsou později vyhlášena v rámci „výzvy pro podávání abstraktů“ a *de facto* se čeká, jaké téma „přitáhne“ kolik zájemců z řad světové sociologické veřejnosti. Po stanoveném termínu se programový výbor v každé z RC snaží vytvořit vyvážený a atraktivní program. V praktické rovině to znamená opouštění některých témat a rozšiřování prostoru pro témata jiná. Vedle regulérních sekcí jsou ještě tzv. *joint sessions*, společná témata dvou či více RC. Pro mne osobně patří mezi nejzajímavější, protože dochází ke „křížení“ témat a pohledů inovativním způsobem. Dále se v programu můžete setkat se sympozii (monotematicky zaměřenými sekcemi s předem určenými řečníky), kulatými stoly (např. setkávání junior a senior výzkumníků), setkáními s autory zajímavých publikací apod. V programu jsou také vyhrazeny bloky pro plenární zasedání, která jsou společná pro všechny účastníky konference. Jedná se o přednášky významných sociologů na obecně zajímavá nebo průřezová témata.

Druhou významnou aktivitou ISA je publikační činnost, kterou realizuje především v partnerství s nakladatelstvím SAGE, a s novým důrazem také on-line. Přístup k publikacím patří také k hlavním výhodám členství v ISA. V rámci členského poplatku je, kromě slevy na konferenčních poplatcích, zahrnuto předplatné časopisů *Current Sociology* a *International Sociology*, pravidelný elektronický oběžník „isagram“ (oznámení o konferencích, výzvy k podávání příspěvků, nabídky zaměstnání apod.), *eSymposium* (platforma pro vzájemné debaty, sdílení výsledků práce, postupů apod.), *sociopedia.isa* (online databáze přehledo-

vých statí z oblasti sociálních věd), přístup k časopisům vydávaným SAGE a sleva na knihy tohoto vydavatele. V rámci zvyšování svého veřejného profilu ISA klade rostoucí důraz na interaktivní formy komunikace. Vedle facebookové stránky a Twitter účtu publikuje ve 13 jazycích informační bulletin *Global Dialogue*, blog *Universities in Crisis*, videokurzy „Global Sociology, Live!“ a „Public Sociology, Live!“, videokanal *Sociotube* s nahrávkami z konferencí a projekt „Journeys through Sociology“ představující členy předsednictva ISA, jejich cestu oborem a výzvami, se kterými se setkali ve své kariéře. Veškerá tato činnost je řízena relativně komplexní formální strukturou, skládající se z několika rad, výborů a podvýborů, podporovaných výkonným sekretariátem. Členové těchto orgánů jsou voleni na základě nominací a vykonávají svoji činnost dobrovolnický.

Někteří zástupci sociologické obce vnímají ISA jako těžkopádného „slona“, příliš velkého, komplikovaného a nákladného pro jejich potřeby. Jiní naopak vidí velké příležitosti v tom, co tato profesní organizace poskytuje – globální pohled a dosah, přesah za individuální sociologické disciplíny a témata, prostor pro dialog a sdílení. Pro mne osobně jsou tyto konference velice příjemným zpestřením v mém relativně úzkém záběru výzkumu, kterému se věnuji každodenně. Sice se často dozvím něco nového i ve vlastním oboru, ale každou konferenci chápu jako součást kontinuálního vzdělávání v sociologii jako celku. Nikdy jindy nemám takovou možnost slyšet a osobně vidět nejen „velká jména“, ale i navštívit přednášky z oborů, které s tím mým mají (často jen zdánlivě) máloco společného – protože se vše odehrává doslova ve vedlejší místnosti.

Lucie Vidovičová

Webové stránky Mezinárodní sociologické asociace (ISA): <http://www.isa-sociology.org>

„Curiosity and Serendipity – A Conference on Qualitative Methods in the Social Sciences“

6. Research Network 20 (Qualitative research) ESA Midterm conference Lund, Švédsko 20.–21. 9. 2012

Šestá konference sítě výzkumníků pro kvalitativní výzkum Evropské sociologické asociace (ESA RN20) představila současné oborové výzkumné trendy, stejně jako kritické zacházení s tradicí ve velmi přátelském a sdělném duchu. Více než 200 účastníků ze 40 zemí (celou třetinu tvořili domácí Švédové, přijely ale také tři desítky lidí ze zemí mimo Evropu) zaplnilo na dva dny historické centrum jedné z nejstarších a nejprestižnějších skandinávských univerzit. Dřívější centrum teologické vzdělanosti má při vši technické dokonalosti přednáškových sálů příjemnou kontemplativní atmosféru, po dvou dnech jsem si však začala také více všimát trendu studentifikace, který se v Lundu projevuje a který ve své přemrštěné podobě známe v Česku zatím pouze z textů o současných urbánních trendech. Prostor sám tak inspiroval k úvahám nad současnou pozicí kvalitativního výzkumu a sociálních věd ve společnosti a možnými budoucími posuny a trendy. Kdo jednou zdědí „naše“ budovy?

Samotný formát konference měl konvenční strukturu, velké přednášky střídaly paralelní sekce, které vzhledem k velkému zájmu nakonec probíhaly po třech. Příjemné bylo, že program se netáhl dlouho do večera, namísto toho byla uspořádána konferenční večeře. Vedle obvyklého programu byly inovativně řešeny obědové přestávky. Kelímky se skandinávským studeným obědem, které měli účastníci k dispozici, umožnily zájemcům vrátit se na oběd do velkého auditoria a poslechnout si rozhovor s Jaberem F. Gubriumem či představení čtvrtého vydání učebnice Davida Silvermana *Interpreting Qualitative Data* samotným autorem. Gubrium se nejdříve sebereflexivně věnoval tomu, jak přesto, že (jakkoliv je to ome-

zující) bývá označován za odborníka na rozhovory, nikdy sám žádný nepodstoupil. Poté se s norskou socioložkou Anne Ryen v přátelském duchu přesunuli k velmi zajímavému tématu, totiž, jak Gubrium přišel k etnografické metodě zkoumání oklikou a nezamýšleně, když na svůj kvantitativně postavený výzkum nezískal prostředky, a tak postupně sám data sbíral, až se po dlouhých týdnech výzkumných návštěv v nemocnici potřeboval podívat na zkoumaný fenomén institucionální zdravotní péče o seniory etnograficky a mimo pro něj dosud zaběhnuté metodologické schéma. Silvermanův výstup se nesl v podobném duchu jako jeho příspěvky v konferenčních debatách, velmi mne zaujal svým živým zájmem o odborné potíže svých doktorských studentů, na něž často odkazoval. Obecně na mě velmi silně zapůsobilo, jak etablovaní profesori neustále zmiňovali své studenty. Se zájmem a zvědavostí k jejich práci. Výtky, které z jejich strany padaly, měly spíše charakter přání než „políček“. Zvláště na Davidu Silvermanovi bylo znát, že ho učení a práce se studenty baví a naplňuje. Silverman také zdůrazňoval důležitost odlišit kvalitativní sociologické výstupy od novinářských reportážních textů, přičemž na příkladu současné sociologické produkce ukazoval, že tomu tak podle něj vždy zcela není. V diskuzi jsme se pak shodli, že chyba není pouze na straně autorů, ale také mentorů a vědeckých komisí, které ne vždy adekvátně a fundovaně kvalitativní práce vedou a hodnotí.

Úvodní a závěrečné velké přednášky patřily domácím akademičkám, socioložce zabývající se kvalitativní kriminologií Malin Akerstrom a odbornici na kvalitativní zkoumání organizací Barbaře Czarniawskie. Obě se spíše než na prezentaci vlastní práce soustředily na diskuzi s ústředním tématem konference. Stejně tomu bylo i u uvítací řeči vedoucího ESA RN20 Bernta Schnettlera, který své vystoupení zakončil slovy „so let’s celebrate qualitative research (pojdme tedy oslavovat kvalitativ-

ní výzkum)“. Bylo velmi příjemné, že tyto oslavy nezahrnovaly rituální zesměšňování výzkumů postupujících metodami standardizovaného měření, naopak jsem se, a nebyla jsem podle reakce v sále jediná, ztotožňovala se slovy Thomase Luckmana, který se ve své přednášce o konverzační analýze nechal slyšet, že značky „kvali/kvanti“ nemá podobně jako „makro/mikro“ příliš v lásce. Je nutno dodat, že v auditoriu byla patrná všeobecná citlivost k diverzitě paradigmatických stanovisek a metodologických praxí, a to i v rámci kvalitativních metod. Důležitou otázku v tomto směru vznesl Javier F. Gubrium, totiž jak si svá stanoviska vybíráme, a jaké to má morální dopady. Rozhodně bylo sympatické, že se po oba dva dny dařilo udržet přemýšlení nad smyslem nahodilých objevů v kvalitativní sociologii ve středu pozornosti. Ne, že bychom se k něčemu objevenému dobrali, spíše jsme si neustále připomínali, jak je důležité mít oči i hlavu otevřenou až do samotného konce zkoumání, včetně psaní textů, a kladli si otázku, jak onu šťastnou náhodu legitimně do prezentace výsledků výzkumu zakomponovat. Oslavou *par excellence* bylo pak vystoupení Paula Atkinsona na sklonku druhého dne. Jeho přednáška byla nesmírně imaginativní a radostnou exhibicí, v níž přirovnával etnografické zkoumání, ale také psaní, k řemeslné práci sklářů, keramiků a operních pěvců. Měla v sobě kromě informativní a zábavné roviny hluboký apel na víru v užitečnost vlastní práce pro lidskou kolektivitu. Atkinson byl zvláště znepokojen současným introspektivním trendem v kvalitativním sociologickém výzkumu. Své vystoupení zakončil větou: „The world is full of many interesting people so don’t keep writing about yourselves. (Svět je plný zajímavých lidí, tak už přestaňte psát sami o sobě.)“ Zajímavou byla také Atkinsonova poznámka v diskuzi, že vlastně nikdy nezkoumal sociálně deprivovaná prostředí. Zaujalo mne to proto, že etnografie, jejíž ikonickou učebnicí s Martynem Hammersleym

Atkinson napsal, bývá se zkoumáním v takových prostředích asociována, i jejich učebnice je plná takto laděných příkladů. Atkinson také mezi dalšími apeloval na přiznávání vlastních chyb, které jsou nutnou součástí práce v kvalitativním výzkumu, aby ti,co se metody teprve učí, nena- byli dojmu, že vše jde hladce a napoprvé. Upozorňoval na to, že, stejně jako my, když se japonský keramik učí točit misky, spou- stu jich zkazí a rozbije, ale naše misky někdy vytvářejí falešný dojem, že jsou všechny krásné, protože ty rozbité nepublikujeme a ani o nich nehovoříme.

Náhledem do současných výzkum- ných trendů pak bylo vystoupení americké dvojice spolupracovnic Dorileen Loseke a Margarethe Kusenbach na téma kvalitativ- ního sociologického zkoumání emocí a do- savadního stavu metodologického aparátu v této oblasti. Zatímco příspěvek Loseke byl alexandrovsky laděný v duchu sociolo- gické kritiky kulturních forem, v tomto pří- padě ustálených emocionálních reakcí, pří- kladem za všechny bylo žonglování s ustá- leným emocionálním vzorcem oběti v ame- rické společnosti v souvislosti s událostmi 11. září 2001 a jejich reprezentací v politic- kém diskurzu. Kusenbach nás seznámila s průběžnými výsledky zkoumání subjek- tivního hodnocení života v amerických ka- ravanech (*mobile house*). Kolegyně z Univer- sity of South Florida ukončily své vystou- pení tím, že se pokouší v rovině stanovení metodologického aparátu pro kvalitativní sociologii emocí podat si ve svých zkoumá- ních ruce někde uprostřed. Dovedla jsem si představit, jak intelektuálně podnětné mů- že takové snažení být.

Původní seznam patnácti tematických sekcí byl na základě přihlášených abstraktů obohacen o jedno téma a některé sekce se rozrostly na dvě a v případě sekce Etnogra- fie tři oddíly. Sekce zhruba po třetinách ob- sahovaly jak diskuze o jednotlivých techni- kách užívaných ve výzkumech orienta- ných na kontext spíše než na statistickou významnost (narativní analýza, etnometo-

dologie a konverzační analýza či kvalitativ- ní metody užívané při práci s vizuálními daty), tak obecná témata související s praxí výzkumu, nejen kvalitativního (etika, výu- ka metod, kredibilita výzkumu, gender, de- likátní vztahy ve výzkumném poli), a nako- nec aktuální oblasti zkoumání (kvalitativní kriminologie, výzkum v medicínských, ko- merčních a intimních prostředích). Kromě toho se zde objevila sekce Metody pro ana- lýzu sociálních problémů, která sdružila so- ciální vědce a vědkyně, kteří svým koná- ním vstupují na pomyslný okraj společno- sti, případně na pole aplikovaného výzku- mu. Kvalita tematických sekcí, které jsem navštívila, byla kolísavá. Ne vždy se pove- dlo vytvořit společnou diskuzní platformu, některé příspěvky nebyly dobře strukturová- ny, většina vedoucích sekcí moderovala dě- ní spíše zdrženlivě. Některé sekce ale mě- ly velmi živou dynamiku a kvalita příspěv- ků si nezádala s velkými přednáškami. Velmi se mi líbil příspěvek Uwe Flicka, kte- rý představil možnosti triangulace v kvali- tativním výzkumu tak, aby byl tento více věrohodný. Zároveň v diskuzi osvětlil, že triangulaci v kvalitativním pojetí si spíše než matematicky přesné zaměření jednoho bodu představuje jako přidání dalších kva- lit ke stávajícím výzkumným zjištěním. Ino- vativní byla ukázka pořizování, analýzy a prezentace videomateriálu v sociologii od Mathiase Blanca. Blanc představil techniku anonymizace videonahrávek, kterou vyvi- nul, aby mu umožnila prezentovat poměr- ně intimní materiál společné modlitby, aniž by exponoval účastníky výzkumu přes mí- ru pro ně i pro něj coby výzkumníka únos- nou. Ukázal tak, že pokud se lidé zdráhají podělit se o svůj sociální svět, existuje vždy třetí možnost, než to vzdát či je obelhat. Prostě hledat a najít způsob, na kterém se obě strany dohodnou.

Ve svém příspěvku o problematice publikování v sociálních vědách formulo- valy dánské sociální vědkyně Lene Moeller Madsen a Hanne Kristine Adriansen kriti- ku dominance tzv. IMRAD – Introduction,

Method, Results and Discussion (úvod, metoda, výsledky a diskuze) struktury odborných publikací, která nyní dominuje akademickému publikování bez ohledu na to, jestli byl výzkum lineární empirické povahy nebo ne. Samy se pokusily rozbít zavedenou strukturu prezentace a vyzvaly nás všechny k nehierarchizované a nefrontální účasti na jejich příspěvku. Přestože jsem měla dojem, že se nabourávají do otevřených dveří, pravda je, že jejich kritika mířila mimo uzavřenou skupinu účastníků konference. Nevím, nakolik se dá změnit systém hodnocení časopisů a recenzování článků stejně jako vyšší prestiž mezinárodních konferencí zaměřených na prezentaci výsledků, než je prestiž setkání orientovaných na proces, ale z literatury, na kterou řečnice odkazovaly, bylo patrné, že je to téma v současné době rezonující.

Z atmosféry v sále na sklonku druhého dne bylo možné vycítit, že mnoho účastníků sdílí dojem, že se konference povedla. Můžete to ostatně posoudit na webové stránce konference, kde jsou zveřejněny fotografie z velkých přednášek, abstrakty příspěvků a další materiály (www.esamid-term2012.se).

Kateřina Sidiropulu Janků

Otevřený dopis Sociologickému časopisu

Oznámení: společný dopis a omluva

Vážená redakce,

v prvním čísle letošního ročníku *Sociologického časopisu* vyšel spoluautorský text „Biomoc a reprodukční biomedicína: koncep-

tuální inspirace pro český kontext“ (*Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 48 (1), 2012, s. 85–106), ve kterém na s. 90–92 chyběly odkazy k pasážím převzatým či parafrázovaným ze článku Karla Čady „Medikalizace společnosti, socializace medicíny“ [Čada 2009]. Se článkem sice na jiném místě text pracuje a odkazuje k němu, ovšem to neomlouvá nedbalost a hrubou chybu autorky Slepíčkové, Šlesingerové a Šmídové v práci s literaturou.

Karlu Čadovi se autorky za své pochybení omluvily, on je přijal a považuje tuto konkrétní záležitost za vysvětlenou a uzavřenou. Společné stanovisko autorek i Karla Čady je završeno tímto dopisem redakci *Sociologického časopisu*.

Protože ale texty od svého zveřejnění žijí vlastním životem, je důležité profesionální chybu uznat i veřejně. Autorovi a časopisu spolu s redakcí i odbornou čtenářskou obcí se proto za neprofesionalitu ve spoluautorském článku „Biomoc a reprodukční medicína“ omlouváme také na stránkách časopisu.

*Karel Čada a Lenka Slepíčková,
Eva Šlesingerová, Iva Šmídová*

Čada, K. 2009. „Medikalizace společnosti a socializace medicíny.“ Příspěvek přednesený na *Doktorandské konferenci sociologie a příbuzných oborů* [online]. Praha, 21. 5. 2009 [cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <<http://tarantula.ruk.cuni.cz/ISS-118-version1-Cada.doc>>.